

L'IES EL RAVATXOL

UN CENTRE EDUCATIU ARRELAT A L'ENTORN NATURAL

Josep Lluís Peris Gómez

Director de l'IES El Ravatxol de Castellar

Primera de tot fou el progressiu descobriment d'un entorn natural que malgrat creure que ja el coneixia, a mesura que m'adintrava més en ell, anava trobant, meravellat, més i més elements singulars, més indrets únics, ocults, llocs que semblaven haver-se quedat muts, suspesos en el temps i que mantenien encara una primigènia inocència, una increïble i sorprenent harmonia entre l'acció humana sobre el paisatge i la pròpia inèrcia sobtada de la natura, fent i desfent al ritme cíclic dels vents, les plujes, la calor, les inundacions, el fret... Després fou el coneixement progressiu de les persones, gent gran que encara estava afermada a la terra, a la marjal, al paisatge senyorejat per l'aigua i els conreus que l'habitaven, l'arròs... el contacte amb aquestes persones concretes i la seua història personal, la seua capacitat de contar el seu passat i la seua biografia, els seus records, les seues passions, anhels i maldecaps, tot plegat han estat la base d'aquestes recopilacions d'històries orals que han

passat dels individus a la col·lectivitat i que junts equivalen a un fragment significatiu de la nostra història. Totes aquestes històries contades, escoltades, enregistrades i filmades han anat construint, a poc a poc, un gran projecte educatiu i filmic, el qual té a veure, primer amb la meua tasca directiva i docent de l'IES El Ravatxol i segon amb la plasmació estètica i amb vocació de testimoni dels dos films que vinculen aquest ampli projecte multidisciplinar, pedagògic i de vinculació intrínseca entre la docència i la complicitat amb els entorns naturals que envolten l'espai físic on s'exerceix aquesta, de vegades, difícil, però emocionant, tasca educadora i educativa.

Des que vàrem posar el nom d'EL RAVATXOL a l'institut de Secundària de Castellar-l'Oliveral ha passat ja quasi be dues dècades i en eixe temps també s'han anat transformant molt ràpidament algunes coses. Em referisc a tots els canvis que s'estan produïnt en les rodalies de tota la ciutat de València, en el paisatge de l'Horta, més concretament en l'horta sud, en el llac de l'Albufera, en la marjal i en els camps d'arròs i fins i tot en les platges del sud de la ciutat com la de Pinedo o el Saler. Tots aquests canvis propers a nosaltres, als ciutadans de València -dels Poblatos del sud, abans anomenats pedanies, com Castellar-l'Oliveral, Pinedo, el Saler, Forn d'Alcedo o La Torre- s'estan produïnt els darrers anys en paral·lel a tot un procés d'expansió en la transformació del paisatge valencià del litoral i de l'interior que té com a denominador comú la destrucció generalitzada del paisatge a través de l'especulació en els processos de requalificació dels terrenys rústics i urbans en terrenys edificables.

En pocs anys les autoritats municipals i els diferents govern valencians han posat el seu empeny en afavorir els interessos de les empreses constructores pert damunt de qualsevol altra possibilitat de creixement econòmic que podia basar-se en la xicoteta i mitjana indústria, en l'agricultura, el turisme de qualitat i en el respecte del medi ambient i del paisatge com a bens comuns, és a dir s'ha anat descartant propiciar el desenvolupament a partir d'un tipus d'economia sostenible i compatible amb l'entorn natural. El model econòmic que ens ofereixen les autoritats es basen en la lògica del ciment, les pedreres, les grans obres que alteren i destrueixen irreversiblement les nostres muntanyes, els camps agrícoles, els rius i les poques platges no urbanitzades que encara ens queden a la costa, i junt a aquesta destrucció física també s'estan

destruint els models de vida associats a aquestes activitats tradicionals i arrelades a la diversitat de paisatges naturals.

I Justament, és en contra de tot aquest procés i d'aquesta lògica depredadora del territori des d'on estem intentant reflexionar pedagògicament i sensibilitzant als alumnes de l'institut El Ravatxol, a partir de la posada en marxa d'un treball recopilatori d'imatges, d'investigació antropològica i de filmació documental sobre la vida i el paisatge de l'albufera, el port i la marjal, i que estem duent a terme alguns professors, alguns alumnes i un equip d'especialistes en cinema vinculats a l'escola de cinema Off de València. Ara fa uns anys que fruit de tot aquest treball vam rodar el migmetratge titulat "El Canal del Tremolar", fou aquesta una experiència de treball multidisciplinar en la que col.laboràrem un grapat de gent vinculada no solament a l'institut sinó també els veïns, la Junta de festes del barri del Tremolar, treballadors de l'arròs, etc. El resultat fou un documental-ficció que va ser seleccionat en els VI Premis de l'Audivisual valencià El Tirant i que vam exhibir en algunes sales de la ciutat. Gràcies a aquest treball hem aconseguit que es recupere i es mantinga en el temps, el abans tradicional passeig en barca de la Mare de Déu dels Desemparats del Tremolar que fan sempre els joves del barri i ara de l'institut, perjant la barca amb la imatge de la Verge.

Conseqüentment a tot aquest treball hem pogut generar en alguns sectors de la població un reforçat interès pels aspectes mediambientals i paisatgístics de la zona alhora que estem situant en el debat social de la localitat un nou enfocament més crític respecte al present i al futur de tot el paisatge de marjal, canals d'aigua i litoral que es veu amenaçat per l'expansió urbanística de la ciutat i pels projectes esportius i d'oci especulatiu que varen agafar volada des de la competició de la Copa d'Amèrica d'aleshores. L'últim i més ambiciós projecte cinematogràfic que varem concloure l'any 2008 fou el llargmetratge titulat "Tems d'aigua". Amb codirecció i coguionatge d'un equip de cinema coordinat per Miguel Baixauli, Ximo Rojo i jo mateix, vam poder dur a terme la producció i rodatge d'aquest llargmetratge, el qual resumeix d'una manera ecosocial i coral tot un món de descobriments i de quotidianitat, aparentment invisibilitzada pels estereotips turístics de la ciutat i que, en canvi, envolta d'una manera subtil i silenciosa, la vida real al bell mig d'un

entorn meravellós que he anat podent desentranyar, a poc a poc, en els anys que porte com a director del centre educatiu, al qual vaig poder tenir el privilegi de proposar-li un nom i que ho acceptara, primer la comunitat educativa i després la Conselleria d'Educació, l'IES El Ravatxol.

El nom de “Ravatxol” respon al terme emprat i popularitzat a partir dels primers anys del segle XX, per identificar les barques-correu que regularment connectaven les poblacions i pedanies ubicades al voltant del llac de l'Albufera i de la ciutat de València. Estes barques formaven una autèntica xarxa de transport fluvial tant de mercaderies com de passatgers i fou de vital importància per als habitants de totes estes xicotetes i dinàmiques poblacions ubicades en la marjal del sud de València.

“El Ravatxol” constituí el principal mitjà de transport d’esta subcomarca en l’Horta sud. Gràcies al Ravatxol es podia transportar el planter de l’arròs fet en garbes, també la pastera per fer obres en les séquies, així com les provisions per la gent que habitava les cases disperses per tota la marjal arrossera. El recorregut del Ravatxol des de l’Oliveral fins el Perelló costava cinc pesetes per persona en els anys quaranta i es pagava una quantitat per paquet a transportar, el transport de la barca es feia perxant, també amb vela llatina i arrossegant les barques amb maromes d’espart amb homes o bous que les espentaven a vora dels canals d’aigua. Tota l’energia emprada per al transport dels ravatxols era natural i sostenible (força humana, animal, la força del vent...), només a partir dels anys cinquanta es mecanitzaren les barques tot incorporant el motor de gasoil.

L’origen del nom ravatxol procedeix de l’anarquista Ravachol que en 1892 va treure el “Manifest anarquista del Ravachol” des de la presó de Montpel·lier on va ser sentenciat a mort a causa del seu activisme polític. La seua fama es va estendre al llarg dels territoris del sud de França i de l’antiga Corona d’Aragó i en memòria seua es van batejar molts mitjans de transport amb el seu nom. Tramvies, trenets i les barques-correu de l’Albufera foren alguns exemples que sovintejaren en els anys vint i trenta del segle passat. A València hi havia alguns tramvies urbans amb el nom de Rabajol, en 1908 es canviava el tradicional tramvia de cavalls que unia el Pla del Real de València amb el port pel primer tramvia mogut a vapor, el qual va accidentar els primers dies a vianants que no estaven acostumats a la velocitat del vapor. També va rebre el nom de Rabachol un trenet que unia Benicàssim i Orpesa a Castelló... les grafies canviaven segons el lloc i el mitjà al qual assignaven, la grafia normalitzada actualment és la de ravatxol i també fa referència per associació d’idees a l’adjectiu que designa a un xiquet o xiqueta revoltats o neguitosos, ravatxols o arravatxolats.

En cada població hi havia una estació en el canal d’aigua que la vorejava i una parada-botiga on es podia menjar, comprar, llogar jornalers, etc. Hui en dia encara queda una d’estes estacions al costat d’un canal que travessa el Tremolar molt a prop de l’institut al qual li vam posar de nom l’IES El Ravatxol” Alumnes d’este centre venen a peu des de les seues cases ubicades al

costat dels canals que encara queden navegables. També hem pogut conversar amb antics propietaris de Ravatxols que hui en dia tenen vora noranta anys i que conserven fotografies, gravats o quadres d'estes, no tan antigues embarcacions.

La proximitat d'este privilegiat entorn natural, hui protegit, la recuperació de la memòria històrica i de les tradicions encara vives al voltant d'este ecosistema de l'arròs i de l'aigua canalitzada, han estat la base de les recerques i de les aprovacions fetes a través de la comunitat educativa del centre per posar nom oficial al nostre institut.

El ravatxol apareix en algunes de les novel·les de l'escriptor Blasco Ibáñez i forma part de l'imaginari col·lectiu dels habitants de la zona. De fet el darrer barquer de l'últim ravatxol, el ravatxolero Pep Vilanova, va ser el iàio d'un alumne del nostre centre i vam poder fer-li un homenatge en vida i desenvolupar algunes activitats educatives, relacionades amb la seua persona, vam poder enregistrar-li en vàries entrevistes i vam ser partíceps de la recuperació a través de la seua memòria oral, de la tradició històrica del ravatxol.

Arran de totes aquestes coincidències, i després d'uns primers anys de recerca, indagació sociocultural i d'investigació sobre la realitat paisatgística, sociològica i històrica d'aquest privilegiat i únic entorn natural que envolta la població de Castellar-l'Oliveral i de l'institut, vaig iniciar un procés de filmació sistemàtica de personatges arrelats a la zona, de familiars d'alumnes amb ocupacions singulars (pescadors i perxadors, caçadors de pardalets amb bisquet, arrossers, agricultors, mantenidores de les falles, cantadors d'estil, poetes populars que escriuen en valenciana prosa, entrenadors de tir i arrossegament de caballs...etc.) i, junt amb un equip de cineastes joves i emergents, com ja he dit abans, vam filmar dos pel·lícules, "El canal del Tremolar" i "Temps d'aigua", llargmetratge que va rebre alguns premis, el més destacat, el de la XXX Mostra de Cinema del Mediterrani al millor docuficció valencià en l'any 2009 i que, també, vam presentar a la secció oficial del Festival Ecofilms de Rodes (Grècia), al festival de cinema Voces en Bogotà l'any 2010, i en el Film Festival Online Green Unplugged en 2011. A partir d'aquestes experiències d'aproximació antropològica i fímica a la realitat de l'entorn de

l'institut, vaig orientar la meua tasca directiva a l'optimització de les sinèrgies i complicitats que es poden trabar entre la tasca docent d'un centre educatiu i el context sociocultural, paisatgístic, antropològic i natural que envolta i explica el propi centre educatiu.

El curs escolar del 2001-2002 vaig tindre l'oportunitat administrativa d'assumir el repte de la direcció de l'ES n°37 de la ciutat de València. Aquest centre educatiu va constituir-se en eixe curs com a centre autònom, ja que, fins aleshores, havia estat una extensió de l'IES Font de Sant Lluís de València. El centre està ubicat en una de les 14 "pedanies" o poblats de València ciutat, en Castellar-l'Oliveral, on resideixen 7.500 habitants i que forma part d'un conjunt de poblats del sud-est de la ciutat de València que s'ubiquen al voltant del parc natural de l'Albufera, la mar i les platges de Pinedo i del Saler i que estan a un tir de pedra de la devesa del Saler, per una banda i de la desembocadura del riu Túria i del port de València, per l'altra.

Castellar-l'Oliveral consta d'una població autòctona, vinculada directament a l'agricultura, la pesca i les activitats portuàries, també en el sector industrial i de servei, i que, principalment, ha estat, des de fa segles, molt arrelada a la cultura del conreu de l'arròs, mantenint avui en dia dues cooperatives amb molins d'arròs, les quals, a la seua vegada, tenen una relació molt directa amb els dos canals d'aigüa i ullals d'aigüa que connecten amb vaixell amb el llac de l'Albufera, encara es mantenen en peu i bastant vives dues trilladores d'arròs bicentenàries, la de "Caguetes" i la del "Tremolar". A banda, en els darrers anys s'ha incorporat població nouvinguda, principalment de les onades migratòries de Sudamèrica, i en menor mesura, dels països d'Europa central com Rumania o Bulgària i també part de població vinguda del Magreb. La llengua vehicular de la major part de la població continua sent el valencià i les noves incorporacions de població estrangera, acaben integrant-se i incorporant, parcialment, la llengua i la cultura de la zona.

La ubicació de Castellar-l'Oliveral, fa que, envoltada pels marges del parc natural de l'Albufera, la mar i les autovies del Saler i de Silla d'accés a la ciutat pel sud de València, no puga créixer més i això fa que la seua població es mantinga bastant estable. La cultura valenciana, les tradicions com les dues

falles, les dues bandes de música, la cultura popular, el cant d'estil, l'associació de jocs tradicionals valencians, la cultura gastronòmica de l'arròs, etc. formen part activa de la idiosincràcia de la població i per tant, de l'alumnat del centre educatiu que dirigisc. Els quatre centres educatius que hi ha al poblat, reuneixen, gaire be, a un miler d'alumnes. Hi ha el CEIP Castellar de Primària, el centre d'Educació Especial Rosa Llàcer, el col·legi concertat de Trinitàries i el nostre centre educatiu de Secundària que reuneix a uns 400 alumnes. Entre tots els centres, hem creat una dinàmica pedagògica i de col·laboració lúdico festiva que es concreta en una aula oberta d'integració, al nostre centre, per a un grupet de l'alumnat d'educació especial i també hem consolidat el Carnestoltes solidari on participem tots els centres educatius en una tradicional desfilada dedicada cada any a algun tema vinculat amb la sostenibilitat, l'ecologia i la integració.

L'Institut és, de fet, una institució educativa amb una important i creixent dinàmica sociocultural en el nostre barri. A través de la nostra tasca educadora i instructora aspirem a incrementar el pensament crític i les dinàmiques col·laboratives dels nostres alumnes, arrelant-los a la cultura comunitària i activa. Avui, més que mai, cal invertir el màxim en educació, en responsabilitat, en consciència crítica i constructiva, i hem de pensar que els alumnes d'avui seran els ciutadans del demà pròxim, els mateixos que hauran de saber a quí voten i per a què, els que han de preservar la nostra cultura local front a la cultura global, els que han de preservar la nostra natura i el paisatge i els que hauran de fer créixer l'economia d'una manera respectuosa amb els drets socials i laborals i les realitats mediambientals. En definitiva, el centre educatiu vol aportar el millor de les seues potencialitats, el millor dels seus docents i equips d'educadors per tal de poder fer "pensar a nivell global per actuar a nivell local" i formar part, així, d'un nou paradigma de pensament i d'actuació en un món cada cop més xicotet, més connectat i, a la vegada, més amenaçat per les conseqüències nefastes de la contaminació ambiental, del canvi climàtic i de l'avarícia d'unes èlites polítiques mundials que no pensen en clau comunitària i responsable sinó que només pensen en allò públic per alimentar, trencant les regles del joc, els seus beneficis personals o familiars.

Des de fa una dècada en l'IES el Ravatxol hem incorporat la formació Professional Bàsica de Cuina i Restauració i a hores d'ara tenim consolidada aquesta oferta formativa amb quatre grups i seixanta alumnes que cada curs escolar promocionen com a ajudants de cuina i cambrers. Els restaurants i sobretot les afamades arrosseries de l'entorn (el Brosquil. L'alqueria del pou, L'alqueria de la mar, el Pastoret...) són els llocs on el nostre alumnat fa les hores de pràctiques a mode d'una formació professional dual amb resultats molt satisfactoris. El nostre alumnat de cuina acaba sent contractat en aquests restaurants i cal destacar el bon equip de professionals que tenim en aquesta formació ja que hem adaptat les instal·lacions del centre per tal que el nostre alumnat isca ben preparat per a les pràctiques laborals. Hem habilitat dues cuines, dos menjadors i una zona a l'aire lliure de barbacoa i gespa on els professors de cuina i l'alumnat experimenten amb el foc a llenya per fer arrossos, esmorzars i dinades per al professorat, famílies i veïns de la zona.

L'alumnat del segon curs de cuina, especialitzat en servei, se n'ocupen de servir les taules al menjador escolar de l'institut que dona servei tres dies a la setmana a 120 alumnes aprox, de manera que l'alumnat de cuina fa servei a l'alumnat d'ESO i part de Batxillerat que són els usuaris del menjador, d'aquesta manera els processos educatius entre l'alumnat es retroalimenten d'una manera molt positiva. A aquesta dinàmica se li ha de sumar el conreu d'un hort ecològic amb classes setmanals amb una agricultor ecològic de la zona que ajuda a mostrar a l'alumnat de cuina la importància del conreu d'horta i dels procediments ecològics dels cicles dels aliments i els principis de sostenibilitat. Al menjador escolar hem introduït progressivament els menús cent per cent ecològics amb la col·laboració de les famílies i de l'empresa de menjador Colevisa que aporta la seua experiència i la seua aposta pels productes de proximitat.

A totes aquestes dinàmiques vinculades a la sostenibilitat i l'alimentació ecològica que duem a terme al menjador escolar junt amb la formació professional de cuina i restauració se li ha de sumar l'estada que anualment fem amb l'alumnat de 1r d'ESO a la granja escola Mas de Noguera en Caudiel (Castelló) i on, des de fa 23 anys, fem unes jornades (de tres dies) on els tutors-es, el Departament d'Orientació i la direcció del centre passem junt amb els monitors

del Mas una estada que ens serveix per fer un mapa social del nou alumant que ve de Primària i aprofitem per tal que s'aproximen al món de la ramaderia, l'agricultura local, les energies renovables i l'alimentació a partir dels productes de proximitat conreats al mas. Els monitors d'aquesta granja escola també participen a l'institut coordinant i dirigint alguns tallers de comerç just, tallers de sostenibilitat i reciclatge, introduïnt cada curs escolar algun taller que sol·licitem des del claustre de professorat. El fet de poder experimentar uns dies d'activitats ecosocials en la natura a la muntanya on s'ubica el Mas de Noguera, junt a amb les dinàmiques escolars a l'institut, vinculades a l'horta, la marjal i la mar ens permet eixamplar la visió de l'alumnat i les famílies del món que ens envolta, de l'entorn i les seues possibilitats, necessitatssi potencialitats, de manera que ens serveix per anar construint una cultura de centre que cada cop més implica a més part dels membres de la nostra comunitat educativa.

Amb aquesta finalitat, el claustre del professorat, a través de les tutories o dels departaments didàctics i de l'AMPA, introdueix cada curs la dinàmica educativa i curricular consistent en afavorir la implicació de familiars, amics o coneguts de les famílies amb oficis singulars (pescadors de l'albufera, agricultors de l'arròs, barquers, cuiners de restaurants, policies, etc. Alguns d'ells filmats i protagonistes d'alguns moments del film «Temps d'aigua») que assisteixen al centre educatiu per ofertar xarrades, encontres o tallers dirigits al nostre alumnat. Aquestes aportacions extracurriculars s'uneixen a la invitació d'autors de novel·les, directors de curtmetratges, cantadors de cant d'estil o mantenidors de falles que incorporen la valenciana prosa o la pràctica poètica arrelada a la tradició valenciana, així como el teatre popular, la música de banda, el joc de pilota o el sàinet... activitats, de les quals hem estat capaços de trobar persones i fins i tot figures dedicades a aquestes activitats culturals i que ens aporten els seu coneixement, afavorint entre l'alumnat l'aprenentatge significatiu.

També m'agradaria assenyalar la col·laboració que estem duent a terme els diferents centres escolars de titularitat pública, ja que entenem que hem d'estar coordinats en tot allò que pugam emprendre en benefici dels joves escolars de la població i l'aprofundiment en la visió ecosocial sobre el medi que ens

envolta i ens explica, així la consolidació del passacarrers de Carnestoltes conjunt es completa amb les activitats lúdiques a càrrec del segon curs de TASOC de l'institut Jordi de sant jordi, el qual dinamitza tota la desfilada pel poble acabant al pati del nostre centre on l'alumnat de cuina ofereix una xocolatada amb coca en llanda tradicional, elaborada per la'alumnat i que dona servei a quasi mil participants, entre alumnat, professorat i part de les famílies. També hi participen les persones grans de la Universitat Polpular de València. Cal esmentar que el grup de TASOC de l'IES Jordi de sant Jordi han consolidat una oficiana o Punt de trobada de la joventut de la zona, instal·lada en el centre cívic la Cebera de l'Ajuntament pedano i on joves alumnes del nostre institut fan de voluntariat per dinamitzar l'oferta lúdica i instructiva en la barriada

En aquest sentit he d'exposar com en els últims anys hem encetat, igualment, una dinàmica de treball pedagògic nova consistent en posar en pràctica la metodologia didàctica de Treball per Projectes que junt amb el col·legi de Castellar hem iniciat en alguns nivells i que han cuallat en la presentació dels resultats pràctics dins de la Jornada de Treball per Projectes en la Ciutat de les Arts. Els alumnes i professors de Matemàtiques van eixir a l'horta per mesurar àrees, longituds i geometries per integrar aquest treball de camp en la reflexió i treball didàctic a l'aula, tot incorporant la metodologia activa i l'observació empírica de l'entorn al treball acadèmic i curricular. En aquest sentit els alumnes nostres de 2on d'ESO varen presentar una obra de teatre robòtic al Teatre l'Horta, l'obra "Has dit, El ravatxol?" contava mab un robot programat en l'aula d'Informàtica que representava a l'escriptor valencià Blasco Ibàñez i que interactuava amb els nostres alumnes, els quals van dissenyar l'escenografia, vestuari i van col·laborar amb el guió fet pel Departament de Valencià amb col·laboració de la professora d'Informàtica, veïna de Castellar. Arran d'aquesta experiència inicial hem pogut desenvolupar noves obres corals, com "Supertot" on l'alumnat reflexiona sobre l'avarícia dels interessos immobiliaris sobre l'entorn, creant un superheroi defensor de l'horta i la natura en contraposició als lòbits immobiliaris, o "Aporofòbia" on es desenvolupava una visió crítica sobre el menyspreu de la cultura mercantilista i consumista als valors socials vinculats a la cultura popular.

Un altre projecte que vam poder desenvolupar, junt al grup de sisé de Primària de l'Escola adscrita a l'Institut va estar l'acompanyament i col·laboració en el Pla d'Anticipació que un equip de persones del barri actives i compromeses amb el bé comú, amb la coordinació de l'Associació de Veïns i l'arquitecte David Estal i un gran equip d'urbanistes que hi ha al darrere, van fer possible durant el curs 2018-19. En aquest Pla vam implicar als nostres alumnes de 3er d'ESO i els de 6é de Primària del Col·legi de Castellar i van confeccionar una Maqueta del Barri, amb les instal·lacions in serveis que l'alumnat voldria que es feren per part de les institucions públiques, en contraposició a les previsions urbanístiques per a la pedania que projectava el nou Pla general d'Ordenació Urbanística PGOU de l'Ajuntament, l'objectiu va ser que l'Institut s'obliguera a la possibilitat d'imaginar i proposar serveis, instal·lacions d'oci, esportives i lúdiques que assumira el propi Ajuntament. Aquesta maqueta de

grans dimensions va estar exposada, de manera itinerant en els dos casals fallers, en els dos centres educatius públics i en l'Associació de veïns. Aquesta iniciativa va estar acompanyada de desfilades amb música tradicional i va formar part de l'oposició de la població al nou PGOU, que finalment va ser desestimat per les autoritats competents.

Vull concloure aquesta exposició d'un dilatat i complex projecte educatiu on la importància de l'entorn i les seues potencialitats formen l'eix principal de la mirada oberta, meravillada i crítica sobre l'entorn i el medi natural, fent referència a un fet històric i, meteorològic i geogràfic que va marcar per sempre la fesonomia de l'entorn natural de l'IES El Ravatxol, i és la gran riuà d'octubre de 1957., I és que tot just amb la coincidència d'aquesta devastadora riuà, i ja entrats els anys seixanta del passat segle, la fesonomia de tota una gran extensió de terres d'al.luvió que es desplegaven al nord i al sud de l'estuari del riu Túria i de la ciutat de València iniciarien un profund canvi i alteració que no ha cessat d'implementar-se fins a avui en dia. Castellar-l'Oli-veral està just al límit de la gran cicatriu que és avui el nou llit del Túria, i part

de les famílies del nostre alumnat van haver de deixar les seues cases i terres quan l'expropiació que va tindre lloc abans del pla sud del desviament del riu Túria. Tota aquesta fesonomia única per les seues característiques associades a l'explotació intensiva de collites d'hortalisses i de regadiu conformen una unitat paisatgística de gran interès econòmic i social, de gran bellesa natural i d'una peculiar importància des del punt de vista antropològic i cultural. Es tracta de l'horta i quan ens referim a aquest hàbitat amb tanta personalitat pròpia, estem aludint, si més no, a tot un conjunt, ric i complex, de realitats geogràfiques, de paisatges antropomòrfics interconnectats uns amb altres, de marismes o terres de marjal properes al llac de l'albufera, de terres guanyades per aterrament als perímetres d'aquest magnífic llac de nom islàmic, que es desplega al sud del riu i de la ciutat de València, de terres de conreu on es cultiva l'arròs i de terres centenaries ordenades amb esmer tot seguint l'ordre i la lògica dels canals d'aigua, les acèquies mare i les secundàries, els ullals que afloren per tot arreu i que determinen els perfils de camps, camins de terra o camins d'aigua... i formant part indisociable d'aquest paisatge de terra i aigua hi ha els seus legítims habitants, homes i dones, descendents dels nostres avantpassats comuns, barrejats en la seua sanc romana, àrab o cristiana, habitants arrelats als mandats inexorables de la terra, de l'oratge, de les estacions, de la pluja benigna o torrencial, del vent, la calor, habitants que han sofert i han gaudit, que han fet front a les epidèmies endèmiques i a les malalties, a la fam o que han festejat l'abundor de collites, el bon temps i la claror de la llum que il·lumina tot aquest fascinant i bell indret, únic al món.

Són els habitants d'avui, abans pobladors, els que han anat conformant aquest meravellós paisatge, els que han anat construïnt, generació rere generació els xicotets poblats, alqueries o barraques, avui cases disseminades o agrupades en carrers aïllats entre terres de conreu, entre l'horta, entrades que mantenen els noms de les famílies que fundaren aquests habitacles com ara "entrada a ca en garrofa" al costat de la carrera En Corts que unia la ciutat de València amb l'albufera connectant centenars de cases o d'agrupacions de cases en entrades o carrers, disseminats per tot el paisatge d'horta al sud de la ciutat. I amb aquests habitants s'ha anat consolidant tota una riquíssima i singular cultura pròpia, vehiculada a través de la nostra llengua, el valencià, i que ha donat i encara avui dona mostres d'una increïble vitalitat, d'una certa exuberàn-

cia de registres socials, de tradició oral i escrita, de costums, de narracions i contalles associades al treball del camp, la família, l'oci, el joc, el festeig, les cerimònies religioses o paganes, la mort...

En parlem, sens dubte, de tota una cultura viva, d'una cultura, per altra banda, massa invisible, que no forma part de les prioritats socioculturals, mediàtiques o institucionals del nostre temps i que malgrat el seu oblit per part de les classes dirigents del nostre país valencià, encara manté una latent vigència contemporània.

Ens estem referint a tot un ventall inesgotable i prolífic de singularitats individuals i grupals que encara avui en dia poden donar testimoniatge, a través de la paraula, del record i de la memòria col·lectiva, d'un temps, d'una cultura i d'una vida del passat recent que ningú no voldriem que anés desapareixent o caient en l'oblit i que a través d'iniciatives com la d'aquest llibre tenim la intenció de recuperar i de fer visibles als ciutadans d'avui que viuen d'esquenes a tota aquesta realitat viva i alhora amenaçada, tan aprop i alhora tan allunyada i invisible.

És important i imprescindible fer visibles als més joves, als estudiants de Secundària tota aquesta realitat viva i present en la quotidianeïtat, en la vida d'avui, i que està integrada arreu de tantes famílies que viuen en l'Horta Sud, en cases disseminades, en pedanies i poblacions que envolten l'Albufera i el sud de la ciutat de València i que aquest llibre pretén recuperar per a la memòria col·lectiva i per al gaudi i estudi del jovent, per així ennoblir la seua història i la història de tots els valencians, que encara ens estimem el nostre paisatge, la nostra cultura, la nostra llengua i el llegat dels que abans de nosaltres han mantingut viva la dignitat i la noblesa de pertànyer a la terra, a la nostra terra.

Josep Lluís Peris Gómez
Director de l'IES El Ravatxol de Castellar

